

Cartes jueves o Correspondència filosòfica, històrica i crítica entre un jueu viatger a París i els seus corresponents a diversos indrets de Jean-Baptiste de Boyer, Marquès d'Argens.

Jean-Baptiste de Boyer¹ (1704-1771) fou un escriptor que ajudà i forçà a transmetre les idees escèptiques de la il·lustració francesa, gràcies als seus escrits dirigits al gran públic. Les *Lettres juives ou correspondance philosophique, historique, et critique, entre un juif voyageur à Paris & ses correspondans en divers endroits* corresponen a aquests tipus de publicacions. En la seva primera edició de 1736 no inclouen cap menció als vampirs, però sí a la de 1738 que és augmentada i revisada². La carta objecte del nostre interès és la 137.

© Traducció, adaptació i notes: Jordi Ardanuy. 2004

CARTA 137

D'Aaron Monceca a Isaac Onis, caraïta, que en un altre temps va ser rabí de Constantinoble³. Acabo de llegir, volgut Isaac, el relat d'un prodigi que algú inclogué en un diari històric; i m'ha semblat tan particular, que crec que el teu confessaràs com jo, que els fets que inclou semblen portar fins a l'extrem totes les especulacions filosòfiques i tots els raonaments humans.

Aquí t'adjunto un extracte fidel. A continuació et diré el que jo penso a la vista de les coses miraculoses que conté. “Acaba de produir-se en aquests barris una nova escena de vampirisme, ... etc. He considerat, volgut Isaac, que havia de comunicar-te tots els prodigis que es contenen sobre els vampirs, perquè estigues en millor situació per a jutjar-los, i que la multitud de fets serveixi per a

¹ Referències biogràfiques i bibliogràfiques a la xarxa a: <<http://ub-dok.uni-trier.de/argens/index.htm>>. [Consulta, octubre de 2004].

² Argens, Jean-Baptiste de Marquis d'; Paupie, Pierre (1738). *Lettres juives ou correspondance philosophique, historique, et critique, entre un juif voyageur à Paris & ses correspondans en divers endroits*. new, augmented. La Haye: P. Paupie.

³ L'Istanbul actual.

aclarir-los. A l'espera que tu m'expresses les teves impressions, vaig a arriscar-me a escriure't les meves.

Hi ha dues formes diferents de destruir l'opinió d'aqueixos pretesos revivents i de mostrar la impossibilitat dels efectes que fan produir cadàvers completament privats de sentiments. La primera és la d'explicar mitjançant causes físiques tots els prodigis del vampirisme. La segona, la de negar totalment la veritat d'aqueixes històries: i aquesta última part és sens dubte la més segura i la més intel·ligent. Però, ja que hi ha persones als qui l'autoritat d'un certificat subministrat per les persones del lloc els sembla una demostració evident de la realitat del conte més absurd; abans de mostrar el poc de crèdit que ha de donar-se a totes les formalitats de justícia sobre les matèries que han de veure només amb la filosofia⁴, suposaré durant un temps que diverses persones moren realment pel mal que es denomina vampirisme.

Parteixo del principi que pot ocórrer que hi hagi cadàvers que, encara que porten diversos dies enterrats, tenen sang fluida repartida pels canals dels seus cossos. A més afegeixo que és molt fàcil que algunes persones s'imaginin que són xuclades pels vampirs; i que la por que els produeix aquestes imaginacions els provoca una revolució prou violenta com per a privar-los de la vida. Estant tot el dia preocupats per la por que els inspiren aqueixos pretesos revivents, resulta molt extraordinari que, durant el seu son, les idees sobre aquells fantasmes s'aparegueren davant de la seva imaginació i els provoquen un terror tan violent que alguns moren a l'instant i altres poc després? Quantes persones s'ha vist que han mort sobtadament per la por? Potser la pròpia felicitat no ha provocat sovint un efecte igual de funest?

En examinar el relat de la mort dels pretesos màrtirs del vampirisme, descobreixo tots els símptomes d'un fanatisme epidèmic; i veig clarament, que la impressió, la por que els provoca, és l'única causa de la seva pèrdua. Una anomenada Stanoska, es diu, filla del haiduk Jovitzo, que s'havia gitat perfectament sana, es despertà al mig de la nit tremolant completament, produint crits

⁴ La filosofia natural, les ciències experimental diríem nosaltres. Sempre que s'utilitza el terme «filòsof» en aquests text té el significat de home culte, amb preparació en ciències experimentals.

horrorosos i dient que el fill de l'haiduk Milió, que portava mort nou setmanes, havia intentat estrangular-la mentre dormia. Des d'aqueix moment, no féu més que llanguir i, al cap de tres dies, morí. Per a qualsevol que tingui ulls, encara que siguin poc filosòfics, aquest relat no ha de mostrar-li més que el pretès vampirisme no és una altra cosa que una imaginació ferida. Tenim aquí una xica que es desperta, que diu que l'han volgut estrangular i que, no obstant això, no ha arribat a ser xuclada, perquè els seus crits impediren al vampir portar a terme el seu àpat. Tampoc sembla que arribi a ser xuclada les següents nits, perquè no la deixen sola i, si el vampir hagués volgut molestar-la, les seves queixes haguessin avisat als assistents. Tot i això, mor tres dies després del seu horror? I el seu abatiment, la seva tristesa i llangor, indiquen de forma evident fins a quin punt havia estat danyada la seva imaginació.

Aquells que s'han trobat en pobles afligits per la pesta saben per experiència a quantes persones la por els costa la vida. Des del moment en què un home se sent atacat pel més mínim dolor, s'imagina que es tracta de la malaltia epidèmica i això li provoca tal moviment, que és gairebé impossible que es resisteixi davant d'aqueixa revolució. El cavaller de Maisin m'assegurà, quan estigué a París, que estant ell a Marsella durant el contagi que regnà en aqueixa ciutat, havia vist morir a una dona de la por que li provocà una malaltia prou lleu d'una criada, que ella cregué atacada per la pesta. La filla d'aquella dona també emmalaltí fins a morir. Altres dues persones, que estaven en la mateixa casa, hagueren de guardar llit, enviaren a buscar a un metge i asseguraren que tenien la pesta. El metge que acudí visità primer a la criada i després a les altres malaltes i cap d'ells tenia la malaltia epidèmica. El galé intentà tomar la calma als seus esperits i els ordenà que s'alcessin i que visquessin de forma normal, però totes les seves cures resultaren inútils davant de la mestressa de la casa, que morí dos dies després a causa de la seva por.

Considera, el meu volgut Isaac, aquest segon relat de la mort d'un vampir passiu i veuràs en ell les proves més evidents dels terribles efectes de la por i dels prejudicis. Tres dies després d'haver estat enterrat, se li aparegué de nit al seu fill, li demanà de menjar, menjà i desaparegué. L'endemà, el fill relatà als seus veïns el que li havia ocorregut. Aqueixa nit el pare no aparegué; però la nit següent,...

trobaren el fill mort al seu llit. Qui pot no veure en aqueixes paraules les marques més vertaderes de la prevenció i la por? La primera vegada que actuaren sobre la imaginació de la persona que suposadament era molestada pel vampirisme no arribaren a produir un efecte complet i no feren més que disposar el seu esperit perquè estigués més susceptible a ser atacat fortament. Arribat aquest punt, no feia falta més que es produís l'efecte que havia d'operar naturalment. Tingues en compte, volgut Isaac, que la mort no tingué lloc la nit en què el fill comunica la seva visió als seus amics, perquè, segons totes les aparences, estigueren vetllant-lo i li impediren que s'alliberés a la por.

Ara em refereixo a aqueixos cadàvers replets de sang fluida, en els quals es renoven la barba, els cabells i les ungles. Jo crec que es poden rebatre tres quartes parts de tals prodigis: i encara som complaents en admetre una xicoteta part. Tots els filòsofs coneixen bé com les gents i certes històries fan créixer les coses que semblen en si poc sobrenaturals. No obstant això, no és del tot impossible explicar físicament la seva causa. L'experiència ens ensenya que certs terrenys poden conservar els cossos amb tota la seva frescor. Les raons per a això han estat explicades prou freqüentment, sense que mereixi la pena que jo te les relati. A Tolosa de Llenguadoc⁵ hi ha una cripta en una església d'un convent on els cossos romanen tan perfectament complets que alguns porten prop de dos segles i semblen vius. Van ser col·locats en forma vertical contra la muralla i vesteixen els seus hàbits ordinaris. El que resulta més particular és que els cossos que es col·loquen a l'altre costat d'aqueixa mateixa cripta es converteixen en past dels cucs dues o tres dies després.

Respecte al creixement de les ungles, dels cabells i de la barba, es pot veure molt sovint en diversos cadàvers. Mentre hi hagi prou humitat en els cossos, no hi ha res sorprenent que, durant algun temps, es vegi algun augment en les parts que no exigeixen cap esperit vital.

La sang fluida, corrent pels canals dels cossos sembla constituir una dificultat major. Però es poden proporcionar raons físiques per a tal fluir. Podria bé donar-se el cas que la calor del sol que escalfa les parts nitròses i sulfuroses que es troben als terrenys pròxims a conservar els cossos, en ser

⁵ Toulouse, en la llengua de l'Ille de France.

incorporades aqueixes parts en el cadàver acabat d'enterrar, fermenten i produeixen la descoagulació i el despreniment de la sang dipositada, tornant-la líquida, la qual cosa possibilita que flueixi a poc a poc pels canals. Aquest fenomen és tant més probable, que està confirmat per l'experiència. Si es bull en un recipient de vidre o de fang una part de xili? O de llet mesclada amb dues parts d'oli de tàrtar aconseguit per mort, el licor, que era blanc, es converteix en roig, perquè la ix de tàrtar haurà enrarit i dissolt completament la part de la llet més oliosa i l'haurà convertit en una espècie de sang. La que es forma als vasos del cos és un xic més roja, però no és més espessa. Així doncs, no és del tot impossible que la calor causi una fermentació, que produeixi a poc a poc els mateixos efectes que aquest experiment. I encara es veurà més fàcilment si es considera que els líquids de les cames i dels ossos s'assemblen molt al del xili i que els greixos i els molls són les parts més olioses del xili. Així doncs, totes aqueixes parts en fermentació deuen, per la regla de l'experiència, convertir-se en una espècie de sang. Així, a més dels que es formarien per descoagulació i líquidificació, els presesos vampirs també inclourien als que es formen en fondre's els greixos.

Heus ací, volgut Isaac, el que es pot dir, quan es desitja tenir la complaença de no desmentir en absolut els certificats que s'han donat sobre aquests falsos prodigis. En efecte, seria més que absurd pensar que poguessin ser veritaders. Perquè, o els cossos d'aqueixos vampirs ixen de les seves tombes per a venir a xuclar, o no ixen. Si ixen, han de ser visibles. No obstant això, no se'ls veu en absolut ja que, quan els que es queixen d'ells demanen socors, no es descobreix res. Així doncs, necessàriament no ixen. Si els cossos no ixen, llavors és l'ànima. Però l'ànima, espiritual o, si es vol, composta de matèria subtil pot recollir i contenir com un pitxer un licor com la sang i portar-la al cos? Això és carregar-la amb un difícil deure. En veritat, volgut Isaac, em faria vergonya el voler provar durant més temps la impossibilitat del vampirisme: i em trobaria en el mateix cas d'un vell doctor natzarè que enrogia pels errors d'aquells que havia de demostrar i de la infelicitat de les persones que havien sigut tan desafortunades com per a sentir-los parlar d'ells.

T'assenyalaré des del primer dia el poc que s'ha de fer cas dels certificats que no serveixen més que per a constatar prodigis.

Guarda't, volgut Monceca: i viu content i feliç.

De Londres, aquest que ...

..